

Εκπαίδευση στο Βίντεο, Εκπαίδευση στα Μέσα και Δια Βίου Μάθηση

Περίληψη της δημοσίευσης Viducate 2011 από τον Alfonso Gutierrez Martín

Τα Μέσα και οι τεχνολογίες που σχετίζονται με τη δημιουργία και τη διανομή των πληροφοριών, έχουν εξελιχθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια του προηγούμενου αιώνα και την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα. Αυτές οι τεχνολογικές αλλαγές, που στις περισσότερες περιπτώσεις ανταποκρίνονται στη λογική της αγοράς, έχουν οδηγήσει σε σημαντικές κοινωνικές αλλαγές. Η εκπαίδευση έχει επηρεαστεί επίσης από νέες τάσεις και προσπαθεί να προσαρμοστεί στα χαρακτηριστικά και τις απαιτήσεις της «Κοινωνίας της πληροφορίας» ή της «Ψηφιακής Κοινωνίας».

Σε μια κοινωνία όπου τα μέσα είναι μέρος της καθημερινότητας των ανθρώπων, όπου τα μέσα και οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) επηρεάζουν και επιτρέπουν την επικοινωνία μέσω των ιστοσελίδων κοινωνικής δικτύωσης, η βασική εκπαίδευση και ο αλφαριθμητισμός θα είναι κατά ένα μεγάλο μέρος «εκπαίδευση στα μέσα» και «αλφαριθμητισμός στα μέσα».

Το 1980 ο Len Masterman επισήμανε ότι τα παιδιά ξόδευαν περισσότερο χρόνο στην τηλεόραση παρά στο σχολείο - και στην πραγματικότητα αυτή η επισήμανση πιθανώς να ίσχυε είκοσι χρόνια νωρίτερα. Οι έρευνες επανειλημμένα δείχνουν ότι, στις περισσότερες βιομηχανικές χώρες, τα παιδιά ξοδεύουν τώρα πολύ περισσότερο χρόνο χρησιμοποιώντας τα μέσα, από ότι σε οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα, εκτός από τον ύπνο.

Αυτό από μόνο του - σύμφωνα με πολλούς συγγραφείς - φαίνεται να αρκεί ως αιτιολόγηση για τη συμπερίληψη της εκπαίδευσης στα μέσα στο σχολείο, τουλάχιστον εάν πιστεύουμε ότι η εκπαίδευση οφείλει να είναι σχετική με τις ζωές των παιδιών έξω από το σχολείο. Εντούτοις, υπάρχουν μερικοί άλλοι και σημαντικότεροι λόγοι να εξεταστούν τα μέσα και οι ΤΠΕ στην εκπαίδευση, ή ακόμα και να θεωρηθεί η εκπαίδευση ως «εκπαίδευση στα μέσα» όπως την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία τους στις σύγχρονες κοινωνίες.

Ανέκαθεν υπήρχε πάντα μια στενή σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης και των μέσων. Σήμερα είναι ουσιαστικά αδύνατο να φανταστεί κάποιος ένα σχολείο χωρίς ΤΠΕ, όπως είναι επίσης αδύνατο κάποιος να υπερασπιστεί ένα εκπαιδευτικό πρότυπο που δεν περιλαμβάνει τη βασική εκπαίδευση στα μέσα, ή κάποιο είδος προετοιμασίας για αυτήν, για να ζήσει στην Κοινωνία της Πληροφορίας.

Εδώ ερευνάμε τις πιθανές σχέσεις μεταξύ του βίντεο και της εκπαίδευσης, και αυτό επιτυγχάνεται από μια διπλή προσέγγιση που έχει πάντοτε συνοδεύσει τα μέσα στις τάξεις:

- Τα Μέσα και οι ΤΠΕ (Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας) ως πόροι για να συμβάλουν στις διαδικασίες διδασκαλίας/εκμάθησης (εκπαιδευτική τεχνολογία).
- Τα Μέσα και οι ΤΠΕ (Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας) ως περιεχόμενο ή τομέας της μελέτης στην επίσημη και ανεπίσημη εκπαίδευση (εκπαίδευση στα μέσα).

Οι συγγραφείς του προγράμματος viducate προτείνουν ένα περιεκτικό και σφαιρικό πρότυπο της εκπαίδευσης στα μέσα, εφαρμόσιμο σε οποιαδήποτε παραδοσιακά ή νέα μέσα, και σε οποιοδήποτε τύπο εκπαίδευσης: επίσημης, ανεπίσημης και άτυπης. Θεωρούμε επίσης απαραίτητο να διευκρινίσουμε τις έννοιες και την ορολογία προς αποφυγή σύγχυσης, γιατί υπάρχουν πολυάριθμες ερμηνείες των όρων εκπαίδευση στα μέσα, βασική εκπαίδευση στα μέσα, ψηφιακή βασική εκπαίδευση, και μερικών άλλων εννοιών στις διάφορες γλώσσες.

Αν και σε αυτήν την δημοσίευση δεν εστιάζουμε στην Εκπαιδευτική Τεχνολογία και τις πιθανές χρήσεις της στη διδασκαλία και τη μάθηση, θεωρούμε σωστό να αφιερώσουμε το πρώτο μέρος του κεφαλαίου I στις ΤΠΕ (Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας) και στα οπτικοακουστικά μέσα, ως πόρους και εργαλεία διδασκαλίας και μάθησης. Ο Gutierrez επισημαίνει μερικά από τα κύρια πλεονεκτήματα και τα πιθανά μειονεκτήματα των οπτικοακουστικών μέσων και των ΤΠΕ (Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας). Σύμφωνα με αυτόν, η επιτυχής ολοκλήρωση των ΤΠΕ (Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας) ως πόρων διδασκαλίας, πρέπει να συμβάλει στη μείωση του χάσματος μεταξύ του σχολείου και της κοινωνίας, στην επεξεργασία πληροφοριών. Τα Μέσα και οι ΤΠΕ (Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας), στο ρόλο τους ως εκπαιδευτικά εργαλεία, πρέπει να εκπληρώσουν τρεις βασικές λειτουργίες ως ακολούθως: • την αντιπροσώπευση και παρουσίαση των πραγματικών και εικονικών κόσμων • τη διευκόλυνση στη διδασκαλία, και • την ενίσχυση της εκμάθησης των μαθητών. Αυτές οι λειτουργίες είναι αδιάσπαστες και αφορούν αντίστοιχα, τα τρία στοιχεία αρχής της διαδικασίας διδασκαλίας -μάθησης: περιεχόμενο, εκπαιδευτικοί και μαθητές .

Στο δεύτερο μέρος αυτής της δημοσίευσης, «Ευρωπαϊκές Προοπτικές της Εκπαίδευσης στο βίντεο», η Αυγουστή μας παραθέτει ένα καλό παράδειγμα της σφαιρικής ένταξης της αξιοποίησης του βίντεο στο μάθημα των εικαστικών τεχνών σύμφωνα με το Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα Εικαστικών Τεχνών της Κύπρου . Το βίντεο και οι ΤΠΕ (Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας) δε θεωρούνται μόνο ως μέσα και εργαλεία που χρησιμοποιούνται στην εικαστική αγωγή, αλλά λαμβάνεται υπόψη και η δυνατότητά τους να εφαρμόζονται πλήρως στους στόχους της ενεργούς πολιτότητας και στο περιεχόμενο του Νέου Αναλυτικού Προγράμματος Εικαστικών Τεχνών. Η Αυγουστή επισημαίνει επίσης ότι η βιντεοτέχνη «γίνεται πηγή για εμπνευσμένους νέους τρόπους δημιουργίας τέχνης. Ανησυχίες κοινωνικο-πολιτιστικής φύσης μπορούν να προσεγγιστούν μέσω της βιντεοτέχνης , βοηθώντας τους μαθητές/τριες να ερευνούν και να επανασυνδέονται με ζητήματα που αφορούν τον εαυτό τους και τον κόσμο γύρω τους, και για να εξετάζουν τον τρόπο που αναστοχάζονται και καταλήγουν σε συμπεράσματα».

Στο τρίτο μέρος αυτής της δημοσίευσης που τιτλοφορείται «Εκπαίδευση στο Βίντεο σε Δράση», οι Abril και Durrant μας παραθέτουν μια περιπτωσιακή μελέτη που εξηγεί τη σημασία των πολυμεσικών πηγών, ιδιαίτερα του βίντεο, στην εκπαίδευση και την ηλεκτρονική μάθηση, ενώ ο Zulyte εξετάζει τη δυνατότητα της οπτικογράφησης με κινητά τηλέφωνα στην εφαρμογή του αναλυτικού προγράμματος τέχνης.

Σε μια άλλη ενδιαφέρουσα περιπτωσιακή μελέτη , ο Weisberg συνδέει την εκπαίδευση στο Βίντεο με τις πολιτικές επιστήμες και επιδεικνύει πώς η τηλεόραση που απευθύνεται στη νεολαία μέσω του διαδικτύου μπορεί να γίνει ένα κατάλληλο κανάλι για να βοηθήσει την αφύπνιση της προσοχής για τα κοινωνικά ζητήματα μεταξύ των εφήβων. Η εκπαιδευτική δυνατότητα του βίντεο εξετάζεται επίσης από τους Sköld, Kjellsson και Is aksson . Μας προσφέρουν ένα παράδειγμα χρήσης της παραγωγής βίντεο στη σεξουαλική εκπαίδευση από την οπτική πλευρά των νέων.

Ο Munsey αποδεικνύει τη δυνατότητα της κινησιογραφίας (animation) ως εργαλείο για δημιουργική έκφραση σε ένα project που στοχεύει να φέρει τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, στο από παλιά καθιερωμένο σχέδιο σχολικού κινηματογράφου της πόλης Μάλμοε (Σουηδία). Σε αυτό το ίδιο τμήμα ένα καλό παράδειγμα της ενσωμάτωσης των μέσων και του βίντεο ως εργαλεία που βοηθούν στη διδασκαλία και τη μάθηση, παρουσιάζεται από τον Rodriguez. Περιγράφει το πρόγραμμα «VIDEOSOCIALS 2.0», οι στόχοι του οποίου δεν επικεντρώνονται μόνο στο περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος όπως η γεωγραφία, αλλά προσπαθούν επίσης να επιτύχουν τις βασικές δεξιότητες επικοινωνίας και «να προάγουν τη συνεργασία μεταξύ των διαφορετικών θεματικών περιοχών που θα χρησιμοποιήσουν το βίντεο ως ισχυρό μέσο στην συνολική κατανόηση της εκπαίδευσης και όχι ως απομονωμένο και χωριστό τμήμα». Οι Foresta και Alm υιοθετούν αυτήν την ολιστική μέθοδο για την ενσωμάτωση της εκπαίδευσης στο βίντεο στο αναλυτικό πρόγραμμα. Η Foresta στο « Ταξίδι προς την επικοινωνία» επιδεικνύει πως είναι στόχος των εκπαιδευτικών να επιτρέψουν στα παιδιά να χρησιμοποιούν συνειδητά και να αναπτύξουν την οπτικοακουστική τους γλώσσα. Η Alm, από τη μεριά της, παρουσιάζει την εκπαίδευση στα μέσα ως τρόπο κατανόησης του κόσμου. Σύμφωνα με αυτήν, η κατανόηση και η ερμηνεία των μέσων είναι απαραίτητες για την ενεργό πολιτότητα.

Όπως μπορούμε να δούμε σε όλα αυτά τα παραδείγματα, εκτός από τη μελέτη και την εκμάθηση «με» τα μέσα, η μελέτη και η ανάλυση του κόσμου των υπολογιστών, των ηλεκτρονικών παιχνιδιών, της τηλεόρασης, του διαδικτύου κ.λπ. είναι επίσης απαραίτητη. Στην εκπαίδευση στα μέσα, ενώ η οργανική χρήση του βίντεο για διευκόλυνση της μάθησης λαμβάνεται υπόψη, το μέσο ως τομέας μελέτης είναι επίσης ιδιαίτερου ενδιαφέροντος. Σε μια επιθυμητή σφαιρική και ολοκληρωμένη προσέγγιση που χρησιμοποιεί τα μέσα ως εργαλείο μάθησης, εξυπακούεται επίσης κάποιο είδος της εκπαίδευσης στα μέσα. Αυτό το θέμα εξετάζεται από την Krucsay στο «Μέσα και η αξιοποίηση τους στη μάθηση στις εικαστικές τέχνες: κάτι περισσότερο από την μάθηση μέσω των Μέσων». Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου II η συγγραφέας αναλύει τα μέσα και τις ΤΠΕ (Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας) ως περιεχόμενο ή τομέα μελέτης στη βασική εκπαίδευση. Διαφοροποιείται από τη δήλωση ότι «δεν υπάρχει καμία εκπαίδευση χωρίς Μέσα», και εστιάζεται στην εκπαίδευση στα Μέσα σε τρία επίπεδα: - την εκπαίδευση στα μέσα και το ρόλο που παίζει ως διαθεματικό στοιχείο των αναλυτικών προγραμμάτων - τον τρόπο που μερικά μαθήματα των αναλυτικών προγραμμάτων μοιράζονται τους τομείς θεμάτων που είναι συγκεκριμένοι και σχετικοί με το περιεχόμενο των μέσων, και - πώς η εκπαίδευση στα μέσα αποτελεί μια σύνδεση στη διαθεματική διδασκαλία.

Το κεφάλαιο II αφιερώνεται στη σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης στα μέσα και της ψηφιακής ικανότητας. Η ψηφιακή ικανότητα συνδέεται στενά με τις ακόλουθες δεξιότητες: πώς να ψάξει, να συλλέξει, να επεξεργαστεί και να διαβιβάσει για να επικοινωνήσει, και πώς να χρησιμοποιήσει τα ακόλουθα δημοφιλέστερα προγράμματα υπολογιστών: επεξεργαστές κειμένου, υπολογισμοί με λογιστικό φύλλο, βάσεις δεδομένων, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και διαδίκτυο. Αν και υπάρχουν συνοπτικές αναφορές στη μάθηση, την έρευνα και τη γνώση, φαίνεται ότι η προτεραιότητα σε αυτήν την ικανότητα αφιερώνεται συνήθως σε καθαρά οργανικό και τεχνολογικό περιεχόμενο και διαδικασίες.

Στο μοντέλο μας που αφορά στην εκπαίδευση στα μέσα και στο ψηφιακό αλφαριθμητισμό, το τεχνολογικό περιεχόμενο πάει σε δεύτερη μοίρα και προτεραιότητα δίνεται στο περιεχόμενο που αφορά την κριτική σκέψη. Αυτό το περιεχόμενο καλύπτεται επίσης από την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά την εξέταση της ουσιαστικής γνώσης, των στάσεων και των δεξιοτήτων σχετικών με τη ψηφιακή ικανότητα: «Η χρήση των ΤΠΕ (Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας) απαιτεί μια κριτική και

αντανακλαστική στάση απέναντι στις διαθέσιμες πληροφορίες και μια λογική χρήση των διαδραστικών μέσων. Το ενδιαφέρον για συμμετοχή σε κοινότητες και δίκτυα για πολιτιστικούς, κοινωνικούς ή/και επαγγελματικούς λόγους δείχνει επίσης ικανότητες».

Στο μέρος II αυτής της δημοσίευσης περιλαμβάνουμε μερικές Ευρωπαϊκές προοπτικές στην εκπαίδευση στα μέσα. Ο Χριστοδούλου μας παρουσιάζει το Νέο Αναλυτικό Πρόγραμμα Νέας Ελληνικής Γλώσσας της Κύπρου, και πώς τα μέσα συμπεριλαμβάνονται σε αυτό. Επισημαίνει τη σχετικότητα της έμφασης που μετατοπίζεται από την απόκτηση σημαντικών δεξιοτήτων και γνώσης στην ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού των παιδιών. Ο τελικός σκοπός της εκπαίδευσης μπορεί να είναι «η ανάπτυξη των κριτικών δεξιοτήτων, και κατ' επέκταση των δεξιοτήτων χρήσης των μέσων, μεταξύ της νέας γενιάς, η οποία θα εφαρμόσει αργότερα αυτές τις δεξιότητες στα σημαντικά κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά ζητήματα ως μέσα για έναν καλύτερο, δημοκρατικότερο κόσμο».

Η εκπαίδευση στα μέσα πρέπει να ξεπεράσει τα όρια του σχολείου και να είναι παρούσα στην κοινωνία γενικά, όπως η Κοζάκ αποδεικνύει με τη συμβολή της για τη φύση του θέματος «Κινούμενη Εικόνα και Εκπαίδευση στα Μέσα» (υποχρεωτικό σε όλα τα Ουγγρικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) και τη σχετικότητα του Εθνικού Διαγωνισμού στην εκπαίδευση στα Μέσα (NCML) για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Είναι σαφές ότι η ψηφιακή ικανότητα υπερβαίνει τη χρήση των λογισμικών προγραμμάτων, ακόμη και τη χρήση πληροφοριών. Στην εκπαίδευση αυτές οι πληροφορίες έχουν αξία μέχρι το σημείο που οι μαθητές/τριες είναι σε θέση να τις μετατρέψουν σε γνώση. Για να το πετύχουν αυτό θα πρέπει να κατέχουν τις βασικές εντολές των συγκεκριμένων γλωσσών (γραπτές, εικονικές, οπτικές, γραφικές και ακουστικές) και επίσης την αποκωδικοποίηση και μεταφορά των μοτίβων τους. Θα πρέπει επίσης να είναι σε θέση να εφαρμόσουν τη γνώση των διαφορετικών τύπων πληροφοριών σε διαφορετικές καταστάσεις και πλαίσια.

Το πρόγραμμα viducate προωθεί το ψηφιακό αλφαριθμητισμό στα μέσα που μοιράζονται με τη γενική εκπαίδευση, τους σαφείς στόχους της βελτίωσης και του κοινωνικού μετασχηματισμού μέσω τις κριτικής πολιτότητας - και δίνουν προτεραιότητα στην εκπαίδευση πέρα από τη διδασκαλία.

Στο κεφάλαιο III, οι Ferguson και Hottmann κάνουν μια εισαγωγή στις αρχές και την πρακτική του προγράμματος viducate και αποδεικνύουν πώς οι κριτικές προσεγγίσεις στην εκπαίδευση στα μέσα είναι ακόμα έγκυρες και απαραίτητες για το ψηφιακό αλφαριθμητισμό στον 21ο αιώνα.

Οι κύριες αρχές του προγράμματος viducate μπορούν απλά να ορισθούν ως ακολούθως: «το πρόγραμμα viducate ενδιαφέρεται για την ανάπτυξη της ενεργού πολιτότητας στα διαπολιτισμικά επίπεδα της επίσημης και άτυπης εκπαίδευσης. Το βίντεο και τα πολυμέσα αποτελούν τον πυρήνα αυτής της μη-καθοδηγούμενης παιδαγωγικής της παραγωγής στην κοινωνία των πληροφοριών.»

Αποφασίσαμε ότι θα ήταν παραγωγικότερο για το πρόγραμμα εάν ομαδοποιούσαμε τις δραστηριότητές μας σε τρία ευρή, αλληλένδετα και δυναμικά θέματα τα οποία είναι: η δημιουργικότητα, η ενεργός πολιτότητα και η διαπολιτισμική επικοινωνία. Αισθανθήκαμε ότι η επιλογή αυτών των θεμάτων μας βοήθησε να αναπτύξουμε την εργασία μας πέρα από ένα ευρύ φάσμα πλαισίων και ηλικιακών ομάδων, και δεν μας περιόρισε σε οποιοδήποτε μέρος των επίσημων ή άτυπων αναλυτικών προγραμμάτων. Αυτή η εννοιολογική υποστήριξη επέτρεψε επίσης σε μας να εξετάσουμε τις κοινωνικές και αισθητικές προσεγγίσεις που να είναι εφικτές και, υπό την κατάλληλη έννοια, να βελτιώσουν και να ενθαρρύνουν την πολιτική ευαισθητοποίηση ως τμήμα της εργασίας μας.

Ο Linke προσφέρει επίσης μερικές εκτιμήσεις για το θέμα της «ενεργού πολιτότητας» στο τρίτο μέρος αυτής της δημοσίευσης που αφιερώνεται στην Εκπαίδευση στο Βίντεο σε δράση. Αναλύει πώς μέσω αυτού του θέματος, γίνεται σαφές ότι η εκπαίδευση στα μέσα εξυπηρετεί έναν σκοπό που είναι η ανάπτυξη των αστικών δομών της κοινωνίας σε μια δημοκρατική κοινωνία. Με παρόμοιο τρόπο, στο μέρος II του βιβλίου, οι Holubek και Schirrek προσεγγίζουν το θέμα της εκπαίδευσης στα μέσα και την ενεργό πολιτότητα στην Αυστρία, δείχνοντας πώς «η άποψη καθορίζει την προοπτική».

Όπως μπορούμε να δούμε, το πρόγραμμα viducate είναι ένα διαθεματικό project, και τα θέματα και παραδείγματα σε αυτήν την δημοσίευση δείχνουν μερικές από τις εξελίξεις με τις οποίες καταπιανόμαστε. Η εργασία μας είναι κάτι που καθορίζουμε ως αναπτυσσόμενη και συμμετοχική, και η ανάπτυξη της δικτύωσης είναι κρίσιμη από αυτή την άποψη.

Καμία εκπαιδευτική πρόταση δεν θα ήταν πλήρης χωρίς μια σαφή και ρητή αναφορά στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών. Ο Gutierrez στο κεφάλαιο IV εξετάζει τρεις διαστάσεις στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών στα μέσα και τις ΤΠΕ (Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας) οι οποίες είναι: Η κατάρτιση του προσώπου ως **δάσκαλος**, η κατάρτιση του δασκάλου ως εκπαιδευτικό, η κατάρτιση του **εκπαιδευτικού** ως πρόσωπο ή πολίτη στην κοινωνία των πληροφοριών. Τα παραδείγματα που δίνονται από τον Hottmann στο μέρος III μας παρουσιάζουν αυτήν την σφαιρική και περιεκτική προσέγγιση της κατάρτισης εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ και τα μέσα. Είναι βασισμένα στην εκτενή εμπειρία με Ευρωπαϊκά προγράμματα κατάρτισης εκπαιδευτικών στην εκπαίδευση στο βίντεο κατά την τελευταία δεκαετία, η οποία ασκεί μεγάλη επίδραση και προοπτικές στην επαγγελματική ανάπτυξη των δασκάλων. Για τον Hottmann η εκπαίδευση στο βίντεο και η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών δεν μπορούν να θεωρηθούν ως απομονωμένες δραστηριότητες, «αλλά περιλαμβάνουν ένα μίγμα από διαφορετικές μεθόδους μάθησης – ικανότητας επικοινωνίας, ομαδικής εργασίας, διαπολιτισμικής μάθησης και αξιολόγησης. Ο στόχος μας είναι επίσης να τις ενσωματώσουμε στο εύρος του αναλυτικού προγράμματος και να τις χρησιμοποιήσουμε ως συμβολή για τη μετατροπή της εκπαίδευσης σε εκπαίδευση στα μέσα».